

Čo je energeticky pasívny dom

Henrich Pifko

Pri písaní či rozprávaní o architektúre občas máme problém s nejednoznačnosťou pojmov a neostroťou definícií, zvyknú nám vyčítať nedostatočnú mieru exaktnosti. Architektúra je však viac umením než vedou - a keď aj vedou, tak často vedou viac spoločenskou než technickou alebo prírodnou. Definícia pasívneho domu je z tohto hľadiska výnimkou, je to definícia technického charakteru a hoci nie je všade a všeobecne platná, ak povieme, že EPD je dom, ktorého potreba tepla na kúrenie je menšia než 15 kWh/m²a, nik s tým nebude polemizovať, nanajvýš to skúsi trochu spresniť (či naopak "rozostriť"). Ale o tom, čo je pasívny dom, takáto definícia v skutočnosti veľa neprezradí, nevypovedá veľa o jeho architektonických ani mimoarchitektonických kvalitách, o jeho stavaní a fungovaní. Zdá sa, že niekedy je ten nejednoznačný popis výstižnejší, skúsime teda objasniť pojem EPD menej exaktne (a na záver sa vrátíme aj k tej technickej definícii).

Z histórie

Kedysi boli všetky domy "nízkoenergetické" - na prevádzku nepotrebovali veľa energie (v podobe tepla z palivového dreva), ale ani neposkytovali komfort a kvalitu bývania podľa dnešných predstáv. Moderná technika umožnila zabezpečiť vnútornú pohodu bez ohľadu na vonkajšie podmienky, energetická kríza v sedemdesiatych rokoch však pripomenula cenu, ktorú za to platíme, i vyčerpateľnosť neobnoviteľných zdrojov. Reakciou boli nízkoenergetické domy, solárna architektúra, rozvoj nových technológií. V mnohých nízkoenergetických domoch však technológie začali dominovať, objavili sa úvahy o ich skutočnej efektívnosti. To bol impulz pre vznik myšlienky pasívneho domu: veľmi úsporného domu, ktorý by využíval energiu vonkajšieho prostredia i svoje vnútorné zdroje najmä kvalitnými stavebnými konštrukciami a premysleným architektonickým riešením - obmedzenie množstva techniky potrebnej na prevádzku domu je východiskom pre definovanie EPD.

Myšlienka pasívneho domu vznikla pred takmer dvadsiatimi rokmi - prof. Bo Adamson a Dr. Wolfgang Feist hľadali ekonomicky efektívne riešenia pre veľmi úsporné nízkoenergetické domy a navrhli tak dobre izolovaný dom, že možné zjednodušenie "konvenčných" technológií v ňom kompenzuje zvýšené stavebné náklady. Prvý "dom bez kúrenia" bol postavený pred pätnástimi rokmi. O desať rokov neskôr projekt CEPHEUS (Cenovo efektívne pasívne domy ako európsky štandard) analyzoval desiatky takýchto domov, dnes sú ich rádovo tisíce a ich počty rastú priam exponenciálne. Niekoľkonásobné zníženie prevádzkových nákladov za cenu len o 10-15% vyššiu než náklady na bežný kvalitný dom (v spojení s podporou, ktorá rast nákladov neraz celkom pokrýva), väčší komfort vnútorného prostredia a prínos k ochrane životného prostredia sú dôvodom, prečo je myšlienka pasívneho domu taká populárna. Pravda, zatiaľ najmä v západnej Európe, veríme však, že aj na Slovensku nájde efektívnosť EPD odozvu a podporu.

Efektívnosť - od "faktoru 4" k "faktoru 10"

Nový dom, ktorý spĺňa dnes platné normy, spotrebuje na kúrenie ročne zhruba 100 kWh na m² úžitkovej plochy - menej než polovicu spotreby paneláku či iného staršieho domu. To nevyzerá zle, ale podľa nás to dobré nie je. Prakticky pri rovnakých stavebných nákladoch a bez nejakých špeciálnych opatrení (iba lepšou izoláciou a návrhom riešenia bez tepelných mostov) možno postaviť dom, ktorého spotreba energie na kúrenie bude približne polovičná - taký dom nazývame nízkoenergetickým a môžeme ho už považovať za pomerne efektívne bývanie: pri lepšom komforte (vďaka teplejším stenám a vylúčeniu prívianu) máme prevádzkové náklady zhruba polovičné. Ale je to optimálne riešenie? Možno ste už počuli pojem "faktor 4" či "faktor 10": vo väčšine oblastí našej činnosti môžeme efektívnosť (ako pomer úžitku a nákladov) pri dnešnom stave techniky zlepšiť štvor- až desaťnásobne. Nízkoenergetický dom zodpovedá "faktoru 4" - dá sa so zvyšovaním efektívnosti bývania ísť ešte ďalej? Áno, dá sa - a hoci to znie šokujúco, "faktor 10" je realistický cieľ, v Európe dosahovaný na tisícokoch pasívnych domov! Ich potreba energie na kúrenie je menej než 15 kWh/ m² ročne. To je 15% hodnoty obvyklej pri dobrých novostavbách, ale nie desatina. Skôr pätina: keď do energetickej spotreby zahrnieme aj prípravu teplej vody a prevádzku domovej techniky, reálna úspora je obvykle okolo

80%. Ale zároveň môžeme hovoriť o dvojnásobnom zlepšení kvality bývania - pravda, len tak voľne, nejde o merateľnú veličinu, no pasívny dom ponúka v interiéri vďaka teplým povrchom stien aj okien väčšiu tepelnú pohodu, vďaka bezprievanovému riadenému vetraniu s účinnou filtráciou stále čerstvý a bezprašný vzduch (bez ohľadu na vonkajšie podmienky) a v lete umožní príjemný pobyt aj bez drahej klimatizácie. Päťnásobné náklady pri dvojnásobnom úžitku, to nám už dáva "faktor 10" (a právo hovoriť o skutočnej efektívnosti bývania, či obecnejšie: prevádzky domu). Pri rekonštrukciách starších budov "s použitím komponentov EPD" je dokonca obvyklé popri zlepšení kvality dosiahnuť desaťnásobnú úsporu prevádzkových nákladov.

Mýty o pasívnych domoch

Pri diskusiách o pasívnych domoch sa stretávame s mnohými predsudkami. Väčšina z nich pramení z neznalosti - či skôr nechoty spoznať: nie je problém presvedčiť sa, že pasívne domy majú otvárateľné okná, že riadené vetranie funguje komfortne, bez prievanu a hluku. Ďalšie predsudky sa týkajú architektonickej stránky EPD. Že musí ísť o fádnu architektúru? Pozrite na dom v Steyri - žiadna Popoluška! Pasívny dom vraj potrebuje priaznivú klímu? Pozrite na horskú chatu Schiestlhaus - tvrdšie podmienky tu ťažko nájdete. Že sa pasívny štandard hodí len pre obytné budovy? Máme pasívne administratívne objekty, školy, pošty, telocvične i kostoly...

Pasívny dom v Steyri (arch. Proyer).

Administratíva pily Pollmeier v Kreuzburgu je tiež pasívnou budovou.

Od experimentu k rutine (a späť)

Prvé pasívne domy boli krokom do neznáma. Našťastie krokom úspešným, realita potvrdila výpočty. Pasívne domy už môžeme navrhovať takmer rutinne, máme k dispozícii spoľahlivé výpočtové nástroje potvrdené štatistickým overením i prostriedky na kontrolu kvality realizácie stavby (pretlakový test, termovízia). Je k dispozícii široká škála materiálov a zariadení určených pre pasívne domy, kvalitné okná, vetracie jednotky, izolácie, ceny s rastúcou sériovosťou klesajú. Ale rutina sotva prevládne: ide o dynamicky sa rozvíjajúce odvetvie, každú chvíľu sa vynárajú zaujímavé inovácie: vákuové izolácie, vetranie s rekuperáciou vlhkosti, soľankové výmenníky pre ohrev vetracieho vzduchu, nové spôsoby eliminácie tepelných mostov - stále sa hľadajú nové, efektívnejšie prístupy a hneď sa overujú na zaujímavých realizovaných domoch.

(Re)definícia pojmu

Počiatok namiesto záveru. Zdá sa, že definícia pasívneho domu podľa PHI Darmstadt je uzavretá kapitola: 15 kWh/m²a na kúrenie, 120 kWh/m²a primárnej energie na prevádzku domu, výsledok pretlakového testu pod 0,6 h⁻¹ a pár odporúčaní, v prvom rade tepelná strata do 10 W/m². Je to písmo sväté? Akonáhle opustíme stredo- a západoeurópske podmienky, aj "posvätná 15-ka" zneistie (viď situáciu na juhu Európy či naopak niekde pri polárnom kruhu). Limit tepelnej straty vyplýval z možností vetracích (a zároveň vykurovacích) jednotiek - dnes sú však hranice inde než pred pár rokmi. Aj vzťah rôznych foriem primárnej energie k udržateľnosti rozvoja je predmetom diskusie. Rovnaké kritérium pre rodinný dom, veľkú bytovku či telocvičňu tiež nie je celkom fér. O tom, že niektoré krajiny si vo svojej legislatíve či podporných programoch uvažujú s inými hraničnými hodnotami, ani nehovoriac. Potrebujeme teda novú definíciu pasívneho domu? Nemyslím, že je to problém dňa. Aj preto, že jednoznačnosť dnešnej definície "chráni" pojem pasívneho domu pred zneužívaním v čase, keď sa stáva marketingovo zaujímavým. V budúcnosti však budeme musieť viac rozmyšľať aj nad letnou tepelnou pohodou, aj nad vplyvom technologických inovácií.

Pramene

10. International Passive House Conference (zborník). PHI, Hannover 2006. Nízkoenergetický ekologický dom (výstava). ArTUR, DEAS, Bratislava 2005 (www.ekodomysk).

RD v Zurndorfe - pracovná časť (prechádzajúci obr.: Christophorus Haus)